الأربعون في فضل الجهاد والمجاهدين

ޖިހާދު އަދި މުޖާހިދުންގެ މާތްކަން ބަޔާންކުރި

ސާޅީސް ޙަދީޘް

ދިން ޖަމާކުރީ:

عبد الرحيم بن محمد المدني

ހިރު ޖަމާކުރީ:

عبد الرحيم بن محمد المدني

ފިހުރިސްތު

بسم الله الرحمن الرحيم

މުޤައްދިމާ

اَلْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ العَالَمِيْنَ. وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ. أَمَّا بَعْدُ:

ޖިހާދަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ބޮޑުރުކުނުތަކުގެ އެއްގެ މަތިވެރިވެގެންވާ އަޅުކަމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ކުރިބޯއްޓެވެ. އިމާމު ޝައުކާނީ ރަޙިމަހުﷲ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "ހަމަ ހަގީގަތުގައި ޖިހާދުކުރުން އެންމެ މާތް އިބާދަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބޮޑު ފަރުޟު ވާޖިބެކެވެ. އަދި އެއީ ހަގީގަތުގައި މުސްލިމުންގެ ގައުމަކީ އަރައިގަތުން ގަދަފަދަކަމާ ވާޖިބުވާގޮތަށެވެ. އެއީ މިޒާޖަށްގެ ފަރާތުން ވަނީ ސަލާމަތެވެ. އެންމެ ކުޅަދާނަ ވިސްނުން މީހަކަށްވެސް މިހާރު ޖިހާދު އެންމެ ބޮޑު ފަރުޟެއް ކަމާއި އިބާދަތް މާތް ފަރުޟު އެންމެ ފާހަގަ ކުރަން ވާނެކަން ފެނިގެން ހުރިއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ދީނާއި އެމީހުންގެ ދުނިޔެ ދަމަހައްޓައިދެވޭނީ ޖިހާދުން ކަމާއި ސަލާމަތްވެވޭނީވެސް ޖިހާދުންނެވެ. އަދި އިސްލާމްގެ ހުރުމަތް އޮތީވެސް ޖިހާދުގައި ކަމެވެ. ﷲ އަޅުގަނޑުމެން ފަސޭހަކޮށްދެއްވާށިއެވެ. އަދި ނަސްރު ދެއްވާށިއެވެ."
(މަސްދަރު: އަލްމުގްނީ: 276/1)

ޖިހާދަކީ މުއުމިނުންގެ ދިރުމާއި މަރުގެ މަގެވެ. ޖިހާދުކުރާ މީހާ ކާމިޔާބުވާނެއެވެ. ހިދާޔަތް ލިބުމަށް ޖިހާދު މުހިންމުކަން ބޮޑެވެ. ﷲ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا)[1]

މާނައީ: "ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރި މީހުން (ތިމަންނާއަށް) ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުތަކަށް މަގު ދައްކަވާނަމެވެ." ވީ ﷲގެ ހިދާޔަތާއި ނަޞްރު ލިބޭނީ މުސްލިމުން ހުރިހާކަމެއްގައި ޖިހާދުކުރާނަމައެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ރަޙިމަހުﷲ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "އިބްނު މުބާރަކު އަދި އަޙްމަދު ފަދަ ބޭފުޅުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ކަމަކާއި ދޭތެރޭ މުސްލިމުން ހިލާފުވެއްޖެނަމަ، ޖިހާދުގެ މައިދާނުގައި ހުރި މީހުން ކަމުގެ ސަބަބަކީ ކޮބައިކަން ބަލާށެވެ. ވީ ހަމަކަށަވަރުން ޙައްޤުވަނީ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައެވެ. ސަބަބަކީ ﷲ تعالى ވިދާޅުވެފައިވާތީއެވެ.
(وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا)"

އެހެންކަމުން ޙަދީޘް އިލްމުވެރިންނަކީ ޖިހާދުގެ ފޮތްތަކުގައި އެކަމަށް މުސްލިމުން ހިތްވަރުދިނުމަށް ސާޅީސް ޙަދީޘް ޖަމާކުރެއްވިއެވެ. މިފޮތުގެ ނަމަކީ އަރަބިބަހުން ދިރިސާ الأربعون في فضل الجهاد والمجاهدين. މާނައީ: "ޖިހާދު އަދި މުޖާހިދުންގެ މާތްކަން ބަޔާންކުރާ ސާޅީސް ޙަދީޘެވެ."

[1]سورة العنكبوت: 69

މިފޮތުގައި ހިމެނޭ ހުރިހާ ޙަދީޘެއްވެސް އިލްމުވެރިން ސައްޙަ ކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘްތަކެވެ. އެގޮތުން ޞަޙީޙް ބުޚާރީ މުސްލިމުގައި އެއް ސަޙާބީއެއް ކައިރިން އައިސްފައިވާ ޙަދީޘްތަކާއި އޭގެ ސައްޙަކަމަށް އިއްތިފާޤުވެފައިވާ މުޙައްދިޘުން އެހެނީ ޙަދީޘެވެ. އަދި ޞަޙީޙް ބުޚާރީ އަދި މުސްލިމް ވަކިން ރިވާވެފައިވާ ޙަދީޘުގައި ސައްޙަކަމަށް ޖަމާވާ ނުހުންނާނެއެވެ. އެއީ ޞަޙީޙް ބުޚާރީ އާ އަދި މުސްލިމުގައިވާ ޙަދީޘްތަކާއި އިމާމް ބުޚާރީ އަދި އިމާމް މުސްލިމް ސައްޙަކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘްތަކެވެ. އުޞޫލުން ޙަދީޘްތަކުގައި ފުރުޞަތުގައި ޙަދީޘުގެ މަސްދަރާ އާއި ނިސްބަތާ އަދި އުޞޫލީ ސައްޙަކުރު އިލްމުވެރިންގެ ނަން ޖަމާކޮށްފައިވާނެއެވެ. އަދި ކިޔުންތެރިން ފަސޭހަކަމަށް ސަނަދު ކޮންމެ ސަޙާބީއާއި ރިވާކުރި ސަނަދު ޖަމާކޮށްފައިވާނެއެވެ.

ދުޢާއަކީ މިފޮތުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުންނަށް ފައިދާކުރާ ފޮތެއް ކަމުގައި ލައްވައި، މިއީ الله ޤަބޫލުކުރައްވާ އަމަލެއްކަމުގައި ޤިޔާމަތް ދުވަހު އަޅުގަނޑުގެ މީޒާނުގައި ލައްވާށެވެ. އާމީން.

وصلى الله وسلم على محمد وآله وصحبه أجمعين. آمين.

6 އޮގަސްޓު 2021

ފުރުން

ފުރަތަމަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم سُئِلَ أَىُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ فَقَالَ " إِيمَانٌ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ". قِيلَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ " الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ". قِيلَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ " حَجٌّ مَبْرُورٌ" [2]

މާނައީ: "އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ އަރިހުން ސުވާލުދެންނެވުނެވެ. އެންމެ މޮޅު ޢަމަލަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ: "ﷲއާ އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވުމެވެ." ދެންނެވުނެވެ. ދެން ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ." ދެންނެވުނެވެ. ދެން ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "މަޤްބޫލު ޙައްޖެވެ."

ދެވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ ـ رضى الله عنه ـ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم أَىُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ، قَالَ " إِيمَانٌ بِاللَّهِ، وَجِهَادٌ فِي سَبِيلِهِ ". قُلْتُ فَأَىُّ الرِّقَابِ أَفْضَلُ قَالَ " أَغْلاَهَا ثَمَنًا، وَأَنْفَسُهَا عِنْدَ أَهْلِهَا ". قُلْتُ فَإِنْ لَمْ أَفْعَلْ. قَالَ " تُعِينُ صَانِعًا أَوْ تَصْنَعُ لأَخْرَقَ ". قَالَ فَإِنْ لَمْ أَفْعَلْ. قَالَ " تَدَعُ النَّاسَ مِنَ الشَّرِّ، فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ تَصَدَّقُ بِهَا عَلَى نَفْسِكَ" [3]

މާނައީ: "އަބޫ ޛައްރު رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން ސުވާލުކުރެއްވީމެވެ. އެންމެ މޮޅު ޢަމަލަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲއަށް އީމާންވުމެވެ. އަދި ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ." ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ. މިނިވަންކުރަން އެންމެ މޮޅު އިތުރުވެގެންވަނީ ކޮން އަޅެއް ހެއްޔެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އެންމެ އަގުބޮޑު އާއިލާގެ އަރިހުގައިވެސް އެންމެ ބޭނުންތެރި(އަގުހުރި) އަޅެކެވެ" ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ. އެކަން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކުރެވޭކަމަށް ނުވާނަމަ (ހަދާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟) ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއްޗެހި އުފައްދާ (މަސައްކަތްތެރި ހުނަރުވެރި) މީހަކަށް އެހީވުމެވެ. ނުވަތަ ކަމެއްކުރަން ނޭނގޭ މީހަކަށް އެކަން ކޮށްދިނުމެވެ." ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ. އެކަން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކުރެވޭކަމަށް ނުވާނަމަ (ހަދާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟) ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "މީސްތަކުން ގެއްލުން ދިނުމުން ދުރުވެގެންނެވެ. ފަހެ އެއީ ތިބާގެ ނަފްސަށް ދެއްކޭ ސަދަޤާތެއްކަމުގައި ސަދަޤާތްކުރެވޭތީއެވެ."

---

[2] (متفق عليه: رواه البخاري (26) ومسلم(83) في الصحيحين)

[3] (متفق عليه: رواه البخاري: 2518 و مسلم: 84 في الصحيحين)

ތިންވަނަ ޙަދީޘް.

وعن عَبْدِ اللَّهِ بن مسعودٍ، قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ قَالَ " الصَّلاَةُ عَلَى وَقْتِهَا". قَالَ ثُمَّ أَيُّ قَالَ " ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ". قَالَ ثُمَّ أَىّ قَالَ " الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ".[4]

މާނައީ: "ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދު ﷺ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން ސުވާލުކުރެއްވީމެވެ. ﷲއަށް އެންމެ ލޯބިވާކަން ބޮޑުވެގެންވަނީ ކޮން ޢަމަލެއް ހެއްޔެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ނަމާދު އޭގެ ވަގުތުގައި ކުރުމެވެ." ދެންނެވީމެވެ. ދެން ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމެވެ." ދެންނެވީމެވެ. ދެން ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ."

ނޯޓު: (ނަމާދަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ތަނބެވެ. ހުރިހާ ޢަމަލެއް ބަލައިގަނެވޭނީ ނަމާދު ޤަބޫލުކުރެވިގެންނެވެ. ނަމާދު އަދާކުރުން ދީނުގެ ބިންގާއެވެ. އަދި ޖިހާދުގައި މައިންބަފައިންގެ އިޛުނަ ހޯދުމަކީ ޝަރުޢީ ހުކުމުގައި އެކަށޭގެއެވެ. އެހެންކަމުން މައިންބަފައިންގެ ރުހުމާއި ހެޔޮދުޢާ ފުރިހަމަކޮށްދޭންވާނެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ޢަމަލުފުޅު ޖިހާދު ދެއްވި ސުވާލުކުރާ މީހެއްގެ ހާލަތު ރިޢާޔަތްކުރައްވައެވެ.)

ހަތަރުވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: قَال رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: (أَلَا أُخْبِرُك بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذُرْوَةِ سَنَامِهِ؟ قُلْت: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ) رواه الترمذي وابن ماجه. [5]

މާނައީ: މުޢާޛު ބިން ޖަބަލު ﷺ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނަށް ހުރިހާކަމެއްގެ ބޮލި(އެންމެ އިސްކަމި) ކޮބައިކަމާއި އޭގެ ތަނބަކި ކޮބައިކަމާއި އަދި އޭގެ ކުރިބޯޅަކި(ކޮންނަކި) ކޮބައިކަމާއި ބަޔާންކޮށްދޭން ހަބަރުދެއްވަންހެއްޔެވެ؟" ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ. "އާއެކޭ ﷲ ރަސޫލާއެވެ. އާދޭހެވެ."

އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ހުރިހާކަމެއްގެ ބޮލި(އެންމެއިސްކަމި) އިސްލާމްކަމެވެ. އަދި އޭގެ ތަނބަކީ ނަމާދެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިބޯޅަ(ކޮންނަކި) ޖިހާދެވެ."

[4] (متفق عليه: رواه البخاري: 5970 و مسلم: 165 في الصحيحين)

[5] (رواه الترمذي: 2616 وصححه وابن ماجه: 3973 وصححه الألباني)

ފަސްވަނަ ޙަދީޘް.

عن النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ، قَالَ كُنْتُ عِنْدَ مِنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ رَجُلٌ مَا أُبَالِي أَنْ لاَ أَعْمَلَ عَمَلاً بَعْدَ الإِسْلاَمِ إِلاَّ أَنْ أُسْقِيَ الْحَاجَّ . وَقَالَ آخَرُ مَا أُبَالِي أَنْ لاَ أَعْمَلَ عَمَلاً بَعْدَ الإِسْلاَمِ إِلاَّ أَنْ أَعْمُرَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ . وَقَالَ آخَرُ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ مِمَّا قُلْتُمْ . فَزَجَرَهُمْ عُمَرُ وَقَالَ لاَ تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ عِنْدَ مِنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَهُوَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَلَكِنْ إِذَا صَلَّيْتُ الْجُمُعَةَ دَخَلْتُ فَاسْتَفْتَيْتُهُ فِيمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ . فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ ، وَاللَّهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) (سورة التوبة **19**) [6]

މާނައީ: "ނުޢުމާނު ބިން ބަޝީރުގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަބިއްޔާ ﷺ (ގެ މިސްކިތްބޮޑުގައި) އެކަލޭގެފާނުގެ މިންބަރުގެ ކައިރީގައި ހުރީމެވެ. ދެން މީހަކު ބުންޏެވެ. "ތިމަންނަ އިސްލާމްވުމަށްފަހު ޙައްޖުވެރިންނަށް ފެންދުވުމަކަ (އެހެންކަމަކާ) ޢަމަލުނުކުރިޔަސްމެވެ. (އެބަހީ އެންމެ މާތް ޢަމަލަކީ އެއީއެވެ.)

ދެން އެހެން މީހަކު ބުންޏެވެ. ތިމަންނަ އިސްލާމްވުމަށްފަހު މަސްޖިދުލް ޙަރާމް އާބާދުކުރުމުގެކަމަ (ސާފުކުރުމާއި ބަލަހައްޓާއި ބެލެހެއްޓުން) (އެހެންކަމަކާ ޢަމަލުނުކުރިޔަސް ވެސް) ޢަމަލުނުކުރިޔަސްމެވެ. ދެން އެހެން މީހަކު ބުނެފިއެވެ. ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން މިތަކެތި ކަންތައްތަކަށްވުރެ މާތްވެގެންވެއެވެ. ދެން ޢުމަރު (رضي الله عنه) އެބައިމީހުންނަށް އެކަން ނަހީކުރެއްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ މިންބަރު ކޮޅުގެ ކައިރީގައި ތިބައިގެން އަޑުގަދަކޮށް ނުކުރާށެވެ. އެއީ ހުކުރު ދުވަހެވެ. އެހެންނަމަވެސް ހުކުރު ކުރުމަށްފަހު ތިމަންކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން ޚިލާފުވި ކަންތައްތަކާ ގުޅޭ ސުވާލުކުރާނަން (އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން) ފަތުވާއެއްގަނެވުމެވެ. ދެން ﷲ ޢައްޒަ ވަޖައްލަ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

(أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ، وَاللَّهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) [7]

މާނައީ: "ޙައްޖުވެރިންނަށް ބޯފެނި ދިނުމާއި، ޙުރުމަތްތެރިވެގެންވާ މިސްކިތް ޢިމާރާތްކުރުމާއި، ބަލަހައްޓައިދިނުމުގެ މިކަމާއި، ﷲ އަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވެ ، ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކޮށްދެއްވާ މީހާ ދެމީހުން، އެއްވަރުވާކަމަށް

[6] (رواه مسلم: 1879)

[7] (سورة التوبة 19)

ތިޔަބައިމީހުން ހަދަނީކީއްވެތޯ؟ الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެ ދެބައިމީހުން، ހަމަހަމަވެގެންނުވެއެވެ. އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް، الله ގެދުރުގައެއް ނުދައްކަވާނެތެވެ."

ހަވަނަ ޙަދީޘް.

عن الْحَارِثَ الأَشْعَرِيَّ. قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم " وَأَنَا آمُرُكُمْ بِخَمْسٍ اللَّهُ أَمَرَنِي بِهِنَّ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ وَالْجِهَادُ وَالْهِجْرَةُ وَالْجَمَاعَةُ فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ قِيدَ شِبْرٍ فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَةَ الإِسْلاَمِ مِنْ عُنُقِهِ إِلاَّ أَنْ يَرْجِعَ وَمَنِ ادَّعَى دَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ فَإِنَّهُ مِنْ جُثَا جَهَنَّمَ " . فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنْ صَلَّى وَصَامَ قَالَ " وَإِنْ صَلَّى وَصَامَ فَادْعُوا بِدَعْوَى اللَّهِ الَّذِي سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ الْمُؤْمِنِينَ عِبَادَ اللَّهِ " [8]

މާނައީ: "ޙާރިޘް އަލްއަޝްޢަރީ ﵁ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "الله އަހަރެމަން އަމުރުކުރެއްވި ފަސްކަމަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވަމެވެ. (އެއީ) އަޑުއެހުމާއި، ކިޔަމަންތެރިވުމާއި އަދި ހިޖުރަކުރުމާއި އަދި ޖިހާދުކުރުމާއި އަދި ޖަމާޢަތެވެ. (ޖަމާޢަތުގައި ހިފެހެއްޓުމެވެ.) ޖަމާޢަތުން ކައިވަތެއްގެ މިންވަރުވެސް ދުރުވެއްޖެމީހާ އިސްލާމްކަމުގެ ވާގަށް އޭނާގެ ކަރުން ދޫކޮށްލައިފިއެވެ. އަދި ޖާހިލިއްޔަތުގެ ދަޢުވަތަށް ގޮވާ މީހާ ނަރަކައިގެ ދަރުގަނޑުގެ ތެރޭގެ މީހެކެވެ." ދެން މީހަކު ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭނާ ނަމާދުކޮށް ރޯދަހިފިނަމަވެސް ހެއްޔެވެ؟" ރަސޫލު ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އާނ ނަމާދުކޮށް ރޯދަހިފިކަމުގައި ވިޔަސް ވެސް ހެއްޔެވެ. އަދި الله ދެއްވާފައިވާ ނަންތަކުން މުސްލިމުން މުއުމިނުން الله ގެ އަޅުތަކުން (އެބަހީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ދަޢުވަތުގެ ބަދަލުގައި އިސްލާމްދީނުގެ ދަޢުވަތުން) މިހެން ތިޔަބައިމީހުން ދަޢުވަތު ދޭށެވެ"

ނޯޓު: ޖާހިލިއްޔަތުގެ ދަޢުވަތަކީ ބާޠިލަން ގޮވާ ކަންތައް ގޮވުމެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ދަޢުވަތާއި ހިލާފަށް ދެވޭ ކަންތަކުގެ ދަޢުވަތެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ މަތިކަން އިސްތިޙްޔާ ކަންތައް ހަމަވެވެ.

ހަތްވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيّ قَالَ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ قَالَ "رَجُلٌ جَاهَدَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، وَرَجُلٌ فِي شِعْبٍ مِنَ الشِّعَابِ يَعْبُدُ رَبَّهُ، وَيَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ ". [9]

މާނައީ: އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދްރީ ﵁ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާއާ ބައްދަލުވެ(އަޢުރާބީއެއް) ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް ދަންނަވައިފިއެވެ. އެންމެ ހެޔޮވެރިޔަކީ ކޮންމީހެއް ހެއްޔެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

[8] (رواه الترمذي: 2863 و صححه الألباني)

[9] (رواه البخاري (6494) في الصحيح.)

"އެމީހެއްގެ ނަފްސުންނާއި އަދި މުދަލުން ޖިހާދުކުރި މީހާއެވެ. އަދި ދެވަނަ ފަހަރަށް ދެމުދުވަހި (ވާރިސްކަމުގައި ދެކެނި) ދިރިއުޅޭ މީހާ އޭނާގެ ވެރިޔަކަށް ހަމަޖެހޭ އަދި އޭނާގެ ނުބައިކަމުން އުނަން މީހުން ދުރުހެޅުމުގައިވާ މީހާއެވެ"

އެއްވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ قِيلَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم مَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ " لاَ تَسْتَطِيعُونَهُ". قَالَ فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ "لاَ تَسْتَطِيعُونَهُ ". وَقَالَ فِي الثَّالِثَةِ "مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْقَانِتِ بِآيَاتِ اللَّهِ لاَ يَفْتُرُ مِنْ صِيَامٍ وَلاَ صَلاَةٍ حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى" [10]

މާނައީ: "އަބޫ ހުރައިރާ ؓ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ދަންނަވައެވެ. اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމާއި އެއްވަރު ވެގެންވާނީ ކޮން އަމަލެއްތޯއެވެ؟ ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ކުޅަދާނާ ނުވާނެއެވެ" (އަބޫ ހުރައިރާ) ވިދާޅުވިއެވެ. އެސަހާބުން ދެފަހަރު ނުވަތަ ތިންފަހަރު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވައިފިއެވެ. ކޮންމެ ފަހަރަކުވެސް އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވީ "ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ކުޅަދާނާ ނުވާނެއެވެ." އަދި ތިންވަނަ ފަހަރު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މުޖާހިދެއްގެ މިސާލަކީ ރޯދަހިފައިގެން ނަމާދުގައި ހުރެ اللهގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާ މީހާގެ މިސާލެވެ. (އަދި އޭނާ) ރޯދައިން އަދި ނަމާދުން އެއްވެސް ވަގުތަކު ހުސްނުވެއެވެ. (ނަމަވެ މުޖާހިދު ނިމި އަނބުރާ ދިއުމާ ހަމައަށް) އެއީ އޭނާ ޖިހާދުން ރުޖޫޢަވެ ގެއަށް ދާންދެނެވެ"

ދެވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم " تَضَمَّنَ اللَّهُ لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ لاَ يُخْرِجُهُ إِلاَّ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَإِيمَانًا بِي وَتَصْدِيقًا بِرُسُلِي فَهُوَ عَلَىَّ ضَامِنٌ أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ أَوْ أَرْجِعَهُ إِلَى مَسْكَنِهِ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ نَائِلاً مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ . وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا مِنْ كَلْمٍ يُكْلَمُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلاَّ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَهَيْئَتِهِ حِينَ كُلِمَ لَوْنُهُ لَوْنُ دَمٍ وَرِيحُهُ مِسْكٌ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْلاَ أَنْ يَشُقَّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ مَا قَعَدْتُ خِلاَفَ سَرِيَّةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَبَدًا وَلَكِنْ لاَ أَجِدُ سَعَةً فَأَحْمِلَهُمْ وَلاَ يَجِدُونَ سَعَةً وَيَشُقُّ عَلَيْهِمْ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنِّي وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي أَغْزُو فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأُقْتَلُ ثُمَّ أَغْزُو فَأُقْتَلُ ثُمَّ أَغْزُو فَأُقْتَلُ ". [11]

މާނައީ: "އަބޫ ހުރައިރާ ؓ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިމަންالله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ފިޔަވައި އެހެންކަމެއް ނުވާ ހާލު، އަދި ތިމަންالله އަށް އީމާންވާ

[10] (متفق عليه: راه البخاري (2787) ومسلم (1878) في الصحيحين)

[11] (متفق عليه: رواه البخاري (3123) و مسلم (1876) وهذا لفظه)

ހާލު، އަދި ރަޙްމަތުﷲގެ ރަސޫލާ ބުދުލާން އިމާނާ ހާލު ނުކުނުނަ ދިނާ ދަންނަނީ. ފަހު އޭނާ ވަނީ ރަޙްމަތުﷲގެ (އަންނަނިވި ކަސްތޮއްޕަކުގެ މައްޗަށް) ޖިހާދުވުމުގެ މަތިވެރިކަމެވެ. އެއީ އޭނާ ސުވަރުގެއަށް ވެއްދުމުގެ ސަބަބެވެ. ނުވަތަ އޭނާ އެތަނުގައި ނުކުތް ތަނަށް ރަށްދަރުމަށް ދިއުމެވެ. އެއީ އޭނާ ޒާހިރުވާގޮތަށް އަލްޖަޒާ އެކު ނުވަތަ ޚިޔާލުތަކަށް އުޅުގެއްވެ. އޭގެ ޒާތީ އަގުބޮޑުގެ ދަރަޖައި މުބާރަކުމަތީގެ ނަފްސާ ފަރާތް ދަންނަވާ ތަދުގައިވާ ދަރަނިތަކެވެ. ﷲގެ މަގުމަގު (ޖިހާދުކުރަނިކޮށް) ޖަހައިލާތުލާ ޖެހިދާނަމަ، ޝަހާދަތް ދެވިފައި އޭނާގެ ޖަހައިލުވި އިއްޒަތް ރަނގަޅުވާ (އޭރަހުގެ ކަލާކާ) އަންނަ ހާލުގައި. އޭގެ ކުރިއަށްވެފައި ހިނާ ފަރާތުން ޝަހީދުވިޔަ އޭގެ ދިނުމަށެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ ފަސްކަމުގެ އަދި ﷲގެ އަގުބޮޑުގެ ދަރަޖައި މަތިވެރިކަމުގެ ނަފްސާ ފަރާތް ދަރަޖަ ވެސް ހުރެއެވެ. ނިޢުމަތް ނަފްސާ ސުވަރުގެ މަތިވެރިކަމުގެ ﷲގެ ދަރަޖައި ޖަހައިލާ ޝަހީދުވަނީ ޤުދްރަތްތަކުގެ މަތިވެރިކަމެވެ.

ހަނދާންކުރަނީ ޖިހާދުކުރުމުގެ މަގަކީ ސުވަރުގެއާއި ބަދަލުކުރުމުގެ (މުޖާހިދުންނަށް ދަރަޖަތަކުގެ ފަރާތުން) އުފުލާން ސަލާމަތްތަކުގެ ކުރަނިވި ނަފްސެވެ. އަދި މުޖާހިދުންނަށް ދިނުން މަތިވެރިކަމުގެ ދަރަޖަތަކެއް (ހަރާ އަންނަނިވި) އުފުލާން ސަލާމަތެއް ހުރިގެ ކަލާނގެ ތަޤްދީރަށް ނިޔާވެ. (އަދި މަތިވެރިކަމުގެ ދަރަޖަތަކުގެ) އެބަހިމެނޭ ހިތްވަރު ލިބި ނަފްސާ ތިމާގެ ދިނުމުގެ ދަރަޖަތަކުގެ ދަރަޖައެވެ. (އެހެން ދަރަޖަ އޭބަދެ) އަގުބޮޑުގެ ދަރަޖައިގެ ނަފްސާ ހިތްވަރު ދިނުމުގެ ސުވަރުގެ. އަގުބޮޑުގެ ދަރަޖާ ފަރާތް މިދަރަޖައި މަތިވެރިކަމުގެ ﷲގެ މަގުމަގު ޖިހާދުކުރި އަދި ޝަހީދުވުމުގެ ހަދިޔާ ލިބެއެވެ. އަދި އެހެންވަރު ޖިހާދުކުރިމަތި ޝަހީދުވުމުގެ އަދި އެހެންވަރު ޖިހާދުކުރި ޝަހީދުވުމުގެ ހަދިޔާ ލިބެއެވެ."

ދިރާސާ ކުރުމާ.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ " يَا أَبَا سَعِيدٍ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالإِسْلاَمِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ " . فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ فَقَالَ أَعِدْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَفَعَلَ ثُمَّ قَالَ " وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ " . قَالَ وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ " الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ " [12]

މާނައީ: "އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދުރީ ﷺ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަބޫ ސަޢީދެވެ. ﷲއަކީ ރައްބުކަމުގައި އަދި ދީނަކީ އިސްލާމްދީންކަމުގައި އަދި ނަބިއްޔަކީ މުޙައްމަދުގެފާނު ކަމުގައި ރުހިގެންފިމީހާއަށް ސުވަރުގެ ވާޖިބުވެއްޖެއެވެ. ދެން އަބޫ ސަޢީދު އޭގެ މައްޗަށް ހައިރާންވެއްޖެއެވެ. އަދި ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. އޭ ރަސޫލުﷲއެވެ. މިކަލިމަތްތައް އަބަދުވެސް ތަކުރާރުކޮށްދެއްވާށެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ތަކުރާރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: "އަދި

[12] (رواه مسلم (1884) في الصحيح)

އެހެންކަމުއްވެއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން އަޅާ ސުވަރުގޭގައި ސަތޭކަ ދަރަޖަ އުފުއްލަވައި ދެއްވައެވެ. އަދި ކޮންމެ ދެދަރަޖައެއް ދުރުމިނުގައި އުޑާ ބިމާ ދުރުމިނުގައިވާހާ ރާސްތާގެ ދުރުމިންވެއެވެ." ދެން އަބޫ ސަޢީދު ދެންނެވިއެވެ. އޭ ރަސޫލުﷲއެވެ. އެއީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ. ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ."

އެގާރަވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ " مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَأَقَامَ الصَّلاَةَ، وَصَامَ رَمَضَانَ، كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ هَاجَرَ، فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ جَلَسَ فِي أَرْضِهِ الَّتِي وُلِدَ فِيهَا ". قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلاَ نُنَبِّئُ النَّاسَ بِذَلِكَ. قَالَ " إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ أَعَدَّهَا اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِهِ، كُلُّ دَرَجَتَيْنِ مَا بَيْنَهُمَا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَسَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ، فَإِنَّهُ أَوْسَطُ الْجَنَّةِ وَأَعْلَى الْجَنَّةِ، وَفَوْقَهُ عَرْشُ الرَّحْمَنِ، وَمِنْهُ تَفَجَّرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ ". [13]

މާނައީ: އަބޫ ހުރައިރާ ﵁ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ﷲއާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވެ އަދި ނަމާދު ޤާއިމުކޮށް އަދި ރަމަޟާންމަހު ރޯދަހިފާ މީހާ ސުވަރުގެ ވައްދަވުމީ ﷲގެ މައްޗަށްވާ ހައްޤެކެވެ. އެއީ ﷲގެ މަގުގައި ހިޖުރަކުރިކަމުގައިވިޔަސް އަދި އޭނާގެ އެތަނަކަށް އުފަންވި ބިމުގައި ހުރިކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. (ސަހާބީ) ބަޔަކުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ ރަސޫލުﷲއެވެ. އެކަން މިހާބަޔަކުން މީސްތަކުންނަށް ބުޝާރާތްނުދެންވީ ހެއްޔެވެ؟ ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގޭގައި ﷲ މުޖާހިދުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ ސަތޭކަ ދަރަޖަވެއެވެ. ކޮންމެ ދެދަރަޖައެއް ދުރުމިނުގައި ބިމާއި އުޑާ ދުރުމިނުގައިވާހާ މިންވަރުވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ﷲގެ ކިބައިން ދުޢާކޮށް އެދި ދަންނަވާނަމަ ފިރުދައުސް ދެއްވުން އެދި ދަންނަވާށެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގެ މެދެވެ. އަދި ސުވަރުގޭގެ އުސް ހިސާބެވެ. އަދި އެތަނުގެ މަތީގައިވަނީ ﷲގެ ޢަރުޝުކޮޅެވެ. އަދި ސުވަރުގޭގެ ކޯރުތައް ނުކުމެގެންދަނީ އެތަނުންނެވެ."

ބާރަވަނަ ހަދީޘް.

عن عبد الله بن أبي أوفى رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ـ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ ـ انْتَظَرَ، حَتَّى إِذَا مَالَتِ الشَّمْسُ قَامَ فِيهِمْ، فَقَالَ: (يا أَيُّهَا النَّاسُ، لا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ، وَاسْأَلُوا اللَّهَ

[13] (رواه البخاري (7423) في الصحيح)

الْعَافِيَةَ، فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ»، ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: (اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، وَمُجْرِيَ السَّحَابِ، وَهَازِمَ الأَحْزَابِ، اهْزِمْهُمْ، وَانْصُرْنَا عَلَيْهِمْ) [14]

މާނައީ: "ޢަބްދުﷲ ބިން އަބީ އައުފާ ؓ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ - ޢަދުއްވުންނާއި ބައްދަލުކުރެއްވި ބައެއް ދުވަސްތަކުގެ ތެރެއިން ދުވަހަކު - އެކަލޭގެފާނު އިރު އޮއްސޭނދެން އިންތިޒާރުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އެކަލޭގެފާނު މެދުގައި ތެދުވެ ވަޢުޡުކޮށް ބަޔާންކުރައްވައިފިއެވެ. "އޭ އެންމެހާ މީސްތަކުންނޭވެ. ޢަދުއްވުންނާ ބައްދަލުވުމަށް ތަމަންނާނުކުރާށެވެ. އަދި ﷲ ގެ ކިބައިން ޢާފިޔަތު ދެއްވުމަށް އެދޭށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާ ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ ތިބާމީހުން ކެތްތެރިވާށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިބާމީހުން ދަންނާށެވެ. އަދި ސުވަރުގެ ވަނީ ކަނޑިތަކުގެ ހިޔަލުގެ ދަށުގައެވެ."

އެއަށްފަހު ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "ފޮތް ބާވައްލަވާ އަދި ވިލާ ހިނގުވާ، ބައިގަނޑުތައް ބަލިކުރައްވާ، އޭ ﷲއެވެ. އެބައިމީހުން ބަލިކުރައްވާނދޭވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުދެއްވާނދޭވެ."

ތޭރަ ވަނަ ހަދީޘް

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: (سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ الرَّجُلِ: يُقَاتِلُ شَجَاعَةً، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، وَيُقَاتِلُ رِيَاءً، أَيُّ ذَلِكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: (مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) [15]

މާނައީ: އަބޫ މޫސާ ؓ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ކެރުވެރިކަން ދައްކަން ޖިހާދުކުރާ މީހާ، އަސަބިއްޔަތަށްޓަކައި ޖިހާދުކުރާ މީހާއާ އަދި ދެއްކުމަށް ޖިހާދުކުރާ މީހާ ބައިވެރިވާނީ، ރަސޫލުﷲ ﷺ އާއި އެހެނީން ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރެނީ ކާކުތޯ ސުވާލުކުރެވުނެވެ. ދެން ރަސޫލުﷲ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "ﷲ ގެ ކަލިމާ އެންމެ މަތިވެރިކަން ގެންނަމުގައި ޖިހާދުކުރާ މީހާއެވެ. ފަހެ އޭނާ އޮވެނީ ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމުގައެވެ."

ނޯޓް: އަސަބިއްޔާއަކީ ޖާހިލިއްޔާގެ ބަދުއާދަ ގައުމިއްޔަތަށްޓަކައި، ވަޠަނިއްޔަތަށްޓަކައި، ގަބީލާއަށްޓަކައި، ޖަމާޢަތަށްޓަކައި، ޕާޓީއަށްޓަކައި ޖަމްޢިއްޔާއަށްޓަކައި އަދި މިފަދަ އެހެން ކޮންމެ ބައެއްގެ ނަމުގައި އެކަށްޓަކައިރުމެވެ. ބައްޔާގެ މަގުގައި އިސްލާމާ ކޮންމެ އެއްކަލާ ދެބަސްވުމެވެ. އަދި އެއީ މަގުގައި ދީން ކޮންމެ ދައްވެވިއްޖެ ޝާޠިރުއްދިނާއެވެ.

[14] (متفق عليه: رواه البخاري (2933) ومسلم(1742) في الصحيحين)

[15] (متفق عليه: رواه البخاري (123) ومسلم (1904) في الصحيحين)

ސޯޅަވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : "مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ مِنْ نِفَاقٍ" [16]

މާނައީ: އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ޖިހާދުނުކޮށް އަދި ޖިހާދުކުރާނަމޭ ހިތަށްވެސް ނާރާ މީހާ އަވަހާރަވުމަކީ މުނާފިޤުކަމުގެ ބާވަތްތަކުގެ ބައިވެރިއްގެ ސިފައިގައި މަރުވުމެކެވެ"

ސަތާރަވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ " إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ . قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لأَنْ يُقَالَ جَرِيءٌ . فَقَدْ قِيلَ . ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ . قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ . وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ . فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ . وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلاَّ أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ هُوَ جَوَادٌ . فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ". [17]

މާނައީ: "އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާތީ ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޑުއެއްސެވީމެވެ.: "ޤިޔާމަތްދުވަހު އެންމެ ފުރަތަމަ އެމީހެއްގެ މައްސަލަ ނިޔާކަނޑައެޅުއްވާނީ ޝަހީދުވެފައިވާ މީހެއްގެ މައްސަލައެވެ. އެމީހަކު ﷲގެ ޙަޟްރަތަށް ގެނެވި އޭނާގެ މައްސަލަ ދައްކާ ނިޢުމަތް އަންގަވައި ދެއްވައި އަދި އެމީހަކަށް އެކަން އެނގޭނެއެވެ. ދެން ﷲ ވިދާޅުވާނެއެވެ. ތިބާ އެނިޢުމަތްތަކާއި ގުޅިގެން ކުރީ ކޮން ކަމަކަށްތޯއެވެ؟ އެމީހަކު ދަންނަވާނެއެވެ. ތިމަންނާ ތިޔަﷲގެ މަގުގައި ޝަހީދުވަންދެން ޖިހާދުކުރީމެވެ. ﷲ ވިދާޅުވާނެއެވެ. "ތިބާ ދޮގުހަދައިފީއެވެ. ތިބާ އެކަންކުރީ ހިތްވަރުގަދަ މީހެކޭ ބުނެވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ، އެހެން ބުނެވިއްޖެއެވެ." އެއަށްފަހު އޭނާއާ (ގެންދިޔުމަށް) އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި މޫނުމަތިން ދަމާފައި ގެންގޮސް އޭނާ ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ.

[16] (رواه مسلم (1910) في الصحيح)

[17] (رواه مسلم (1905) في الصحيح)

އަދި އިޚްލާޞް އުޅެނި އަދި އިޚްލާޞް އުޅެންހުންނަވި އަދި ޤުރުއާން ކިޔަވައި އުޅުން ދީނާ الله ގެ ބަސްތަކަށް ގެންގުޅުނެވެ. އަދި الله ގެ ނިޢުމަތްތަކާއި ޝުކުރު އަދާކުރުމާއި ދެކޮޅުވުމާއި އަދި ޝުކުރު ނިޢުމަތްތަކާއި ނިކަމެތިވެއެވެ. ދެން ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. ނިޢުމަތްތަކަށް ލަދުވެތި ދުނިޔޭގެ ކޮން މީހަކު ހަތުރުވެއެވެ؟ ބާރުވެއެވެ. މިކަންނާ އިޚްލާޞް އުޅެނި އަދި އުޅެންހުރި ދިނިއެވެ. އަދި އިބަ اللهއަށްބަލައި ޤުރުއާން ކިޔަވައި އުޅުނީވެ. الله ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. "މިބާ ދޮރު ހަދައިދިޔެވެ. ނަމަވެސް މިބާ އިޚްލާޞް އުޅުނީ އިޚްލާސްތެރިކަން ބާރުވެފައިވާ ބައެވެ.
އަދި ޤުރުއާން ކިޔަވި ފާރި ވެރިޔާ ބާރުވެފައިވާ ބައެވެ. ފަހެ އެދުރައިން ބާރުވެއެވެ." ދެން އޭނާ ގެންދިއުމަށް އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ. ދެން އޭނާގެ މޫނުމަތިން ދަމާލައި ގެންގޮސް ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ.

އަދި الله މުއްސަނދިކަން ދެއްވައި އަދި އެކިބާވަތްތަކުގެ ހުރިހާ މުދާތަކުން ދެއްވާފައިވާ މީހާ الله ގެ ހަޟްރަތަށް ގެންނެވެ. ދެން الله އޭނާގެ ނިޢުމަތްތައް އަންގަވައި ދެއްވައި އަދި އޭނާ އެނިޢުމަތްތައް އަންގަވާނެއެވެ. ދެން الله ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. "އެނިޢުމަތްތަކާއި ދެކޮޅު މިބާކުރި ކޮން އަމަލެއްތައް ހަދައިފީވެ؟" ބާރުވެއެވެ. "އިބަ
الله ހަމަކަށަވަރުން ތިބައިވަޙީކުރައްވާ ކަންކަމުން އިބަاللهއަށްބަލައި ހަދައިދީން މިކަންނާ ދަނގަހަކަށެވެ." الله ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. ނަމަވެސް މިބާ އެކަންކުރީ ދިޔަވީ މީހާ ބާރުވެފައިވާ ބައެވެ. އެދުރައިން ހަމަކަށަވަރުން ބާރުވެއެވެ." ދެން އޭނާ ގެންދިއުމަށް އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ. ދެން ނަރަކައަށް އެއްލާލުމަށް ގެންގޮސް ބަރަކާތް އޭނާގެ މޫނުމަތިން ދަމާލައި ގެންދިއުމަށެވެ."

ސޯޅަވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : "كُلُّ الْمَيِّتِ يُخْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ، إِلاَّ الْمُرَابِطَ فَإِنَّهُ يَنْمُو لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَيُؤَمَّنُ مِنْ فَتَّانِ الْقَبْرِ" [18]

މާނައީ: "ފަޟާލާ ބިން ޢުބައިދުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުالله ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ކޮންމެ މައްޔިތެއްވެސް އެމީހެއްގެ ޢަމަލުތަކުން (އެހިސާބުން) ހުއްޓުނީއެވެ. އެއީ މުރާބިޠު (الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މައިދާނުގައި ހުރި މުޖާހިދު) ފިޔަވައެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ޢަމަލަކަށް ޤިޔާމަތް ދުވަސް އަތުވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން ބަރަކާތް ލެއްވުން ހުންނާނެއެވެ. އަދި ގަބުރުގެ ފިތުނައިން އޭނާގެ ޢަމަލަކުން ވަނީ އަމާންވެގެންނެވެ."

---

[18] (رواه أبو داود(2500) والترمذي (1621) وصححه الترمذي والألباني.)

ސަތާރަވަނަ ޙަދީޘް.

عن سَهْل بن سعد الساعِدِيِّ رضي الله عنه، أنَّ رسولَ اللَّهَ صلى الله عليه وسلم قال: (رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَمَوْضِعُ سَوْطِ أَحَدِكُمْ من الجَنَّةِ: خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَالرَّوْحَةُ يَرُوحُهَا الْعَبْدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أوِ الْغَدْوَةُ: خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عليهَا) [19]

މާނައީ: "ސަހްލު ބިން ސަޢުދު އައްސާޢިދީ ﵁ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ރިބާޠުގައި (ޖިހާދުގެ ކުރިމަތިލުމުގެ ބައިތުންނުމުގައި) ދުވަހަކު މަޑުކުރުން ދުނިޔެއާއި އޭގެ މައްޗަށްވާހާއި އެއްޗަކަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ޗާބުކުން ޖަހާމިންވަރެއްގެ ތަންކޮޅު ސުވަރުގޭން، ދުނިޔެއާއި ދުނިޔޭގައި ވާހާ އެއްޗަކަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އެހާ ކުޑަމިންވަރަކުވެސް ދުނިޔެއަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.) ﷲއަށްޓަކައި ޖިހާދުގައި އެއްފަހަރު (ހެނދުނުން ހަވީރަށް) ނުވަތަ އެއްފަހަރު (ހަވީރުން ހެނދުނަށް) އަރަކު ހޭދަކުރާ ވަގުތުކޮޅު ދުނިޔެއާއި ދުނިޔޭގައި ވާހާ އެއްޗަކަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ."

އަށާރަވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: "رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ وَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ وَأُجْرِيَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَأَمِنَ الْفَتَّانَ" [20]

މާނައީ: "ސަލްމާނުލް ފާރިސީ ﵁ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާތީ އަޑުއިވިމެވެ.: "ރެއަކާ ދުވާލު ޖިހާދުގެ މަރުކަޒުގައި ހުރުން މަހަކު ރޯދަހިފައި ރޭއަޅުކަން ކުރުމަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާ މަރުވެއްޖެނަމަ އޭނާ ކުރަމުން ދިޔަ ޢަމަލު އޭނާގެ މައްޗަށް ހިނގަހިނގާހުންނާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް އޭނާގެ ރިޒްޤު ހިނގަހިނގާހުންނާނެއެވެ. އަދި ކަށްވަޅުގެ ފިތުނަތަކުން ސަލާމަތްވެގެންވެއެވެ."

ނަވާރަވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ : " جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ " [21]

[19] (متفق عليه: رواه البخاري (1794) ومسلم (1881) في الصحيحين)

[20] (رواه مسلم (1913) في الصحيح)

[21] (رواه أبو داود (2504) وصححه الألباني)

މާނައީ: އަނަސް رضي الله عنه ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލުންނާއި އަދި ނަފުސުތަކުންނާއި އަދި ދުލުން މުޝްރިކުންނާއި ޖިހާދުކުރާށެވެ."

ވިހިވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ سَأَلْنَا عَبْدَ اللَّهِ بن مسعود عَنْ هَذِهِ الآيَةِ، (وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ) قَالَ أَمَا إِنَّا قَدْ سَأَلْنَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ " أَرْوَاحُهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ لَهَا قَنَادِيلُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ ثُمَّ تَأْوِي إِلَى تِلْكَ الْقَنَادِيلِ فَاطَّلَعَ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمُ اطِّلاَعَةً فَقَالَ هَلْ تَشْتَهُونَ شَيْئًا قَالُوا أَىَّ شَىْءٍ نَشْتَهِي وَنَحْنُ نَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شِئْنَا فَفَعَلَ ذَلِكَ بِهِمْ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ فَلَمَّا رَأَوْا أَنَّهُمْ لَنْ يُتْرَكُوا مِنْ أَنْ يُسْأَلُوا قَالُوا يَا رَبِّ نُرِيدُ أَنْ تَرُدَّ أَرْوَاحَنَا فِي أَجْسَادِنَا حَتَّى نُقْتَلَ فِي سَبِيلِكَ مَرَّةً أُخْرَى . فَلَمَّا رَأَى أَنْ لَيْسَ لَهُمْ حَاجَةٌ تُرِكُوا " [22]

މާނައީ: "މަސްރޫޤުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. މިއާޔަތާއި ބެހޭގޮތުން ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه އާއި ސުވާލުކުރެއްވީމެވެ. (وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ)[23]

މާނައީ: "ﷲ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކޮށް ޝަހީދުވި މީހުންނަކީ، މަރުވެފައިވާ ބައެއްކަން ހީނުކުރާށެވެ. އަދި ބަލްކި އެބައިމީހުންނީ އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ރިޒްޤު ލިބޭ، ދިރިތިބި ބައެކެވެ."

އިބްނު މަސްޢޫދު ދަންނަވައެވެ. ފަހެ މިއާޔަތާ ބެހޭގޮތުން ދެން ސުވާލުކުރެއްވީމެވެ. ދެން ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ޝަހީދުންގެ ރޫޙުތަކެއް ވަނީ ސުވަރުގޭގައި ފެހި ދޫނިތަކެއްގެ ބަނޑުގައެވެ. އަދި އެދޫނި ﷲ ގެ ޢަރުޝުން އެލުވިފައިވާ (ބޮއްޗާޅިގެ) ގާނޑިބަތިތަކެއް ވެއެވެ. އެދޫނިތަކަށް ސުވަރުގޭގެ ބޭނުންވާތަނަކަށް ގޮސް އަރައިސް ސުވަރުގޭގެ ގަސްތަކުން ކާއި އަދި މިބޮއްޗާޅިގެ ގާނޑިބަތިތަކަށް އަނބުރާ ވަދެތިބެއެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބަލައިލެއްވުމަކުން އެބައިމީހުން ބަލައިލައްވާފައި ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެސް ކަމެއް ބޭނުންވޭ ހެއްޔެވެ؟" އެބައިމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހަރެމެން އިތުރަށް ބޭނުންވާނީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ އަހަރެމެން ބޭނުންހިނދަކު ސުވަރުގޭގެ ގަސްތަކުން ކައިހަދަމެވެ. ދެން އެފަދައިން ﷲ ތިންފަހަރު އެއްސެވިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރެއްވުން ދޫނުކުރައްވާނެކަން އެބައިމީހުން ދެނެނެގިއެވެ. އޭ ރައްބެވެ. އަހަރެމެން ބޭނުންވަނީ އަހަރެމެންގެ ރޫޙުތައް އަހަރެމެންގެ ހަށިގަނޑުގައި އަނބުރާލައްވައި އަލުން އިތުރު ﷲ ގެ މަގުގައި ޝަހީދުވުމަށެވެ. ދެން

[22] (رواه مسلم (1887) في الصحيح)

[23] سورة آل عمران: 169

އެބައިމީހުންގެ ޙާޖަތް ނުވާކަން އެނގި ވަޖެއިގައިވުން الله އެބައިމީހުން (ސުވަރުގޭގައި އުފާރާތް އުޅުމަށް) ދުޢާކުރެއްވިއެވެ."

ނޯޓް: މިހާރަށް ބާވަތެއްވުން ސަރަޙައްދުތަކުގައި ޝަރީޢަތީ ބާރުވެރިންގެ ހުއްދައާއި އަމުރުން ދިފާޢުން އެކަން اللهގެދީނުގައިވާ ސަބަބުން ނުވާނެކަމެވެ ބަސްވަރާކުރާ އެބައިމީހުންގެ ބާރުގެ ބިމުގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަވައި ދެއްވުމަށް އެޅުއްވުން އަޅުގަނޑުމެން މިހާރަށް ބާވަތެއްވިކަމުން އެހެން ހަދީޘްތަކުގައި ރިވާވެފައިވެއެވެ.

އެކާވީސްވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَة رَضِيَ الله عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ فِي الرِّبَاطِ فَفزَعُوا إِلَى السَّاحِلِ ثُمَّ قِيْلَ لاَ بَأسَ فَانْصَرَفَ النَّاسُ وَوَقَفَ أَبُو هُرَيْرَة فَمَرَّ بِهِ إِنْسَانٌ فَقَالَ مَا يُوَقِّفُكَ يَا أَبَا هُرَيرَة فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ (مَوقِفُ ساعةٍ فِي سَبيلِ اللهِ خَيرٌ من قِيامِ لَيلَةِ القَدْرِ عند الحَجَرِ الأسْوَدِ) [24]

މާނައީ: އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޖިހާދުގެ މައިދާނުގައި (ރިބާޠުގައި) ވަނިކޮށް މީސްމީހުން (ކަނޑުގެ) އައްސޭރިފަށަށް ނުކުމެދިޔައެވެ. އެއަށްފަހު މައްސަލައެއް ނެތްކަމަށް ބުނެވިއްޖެއެވެ. ދެން މީސްމީހުން އަނބުރާގޮސްފިއެވެ. އަދި އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه އެތަނުގައި ހުއްޓިވަޑައިގެން ހުންނެވިއެވެ. އަދި މީހަކު އެތަނުން ހުރަސްކޮށްލިއެވެ. ދެންނެވިއެވެ. ޔާ އަބޫ ހުރައިރާއެވެ. ކަލޭގެފާނު ހުއްޓިވަޑައިގެން ތިހުންނެވީ ކޮންކަމަކާތޯއެވެ؟ އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ދެންނެވިއެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ހަދީޘްކުރައްވާ އަޑު މިތަނަކަށްޓަކައި އައްސަވިފީމެވެ. "اللهގެ މަގުގައި ގަޑިއެއްހާއިރު ހުއްޓިހުރުން، ލައިލަތުލް ޤަދުރިވިރޭ ރޭގަނޑު އަސްވަދުގެ ކަޅުގަލާގައި ޤިޔާމުލައިލުގައި ހުރުމަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ."

ބާވީސްވަނަ ހަދީޘް

عن عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ، رضى الله عنه يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ : "رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ يَوْمٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَنَازِلِ " [25]

މާނައީ: "އުޘްމާނު ބިން ޢައްފާނު رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ހަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަޑުއެހީމެވެ. "اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުގެ މައިދާނުގައި މުސްލިމުންގެ ބިން ދިފާޢުކުރުމަށް ޓަކައިހުރުމުގައި

[24] (رواه ابن حبان (4603) والبيهقي وصححه الألباني)

[25] (رواه النسائي(3169) والترمذي (1667) وصححه ابن قدامة والألباني)

(ރިބާޠުގައި) އެއްދުވަސް ހޭދަކުރުން، ދުނިޔެ ވަށާޖެހިގެންވާ އެއްޗަކަށް ދުވަސް ހޭދަކުރުމަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ."

ތޭވީސްވަނަ ހަދީޘް.

عن فَضَالَةَ بْنَ عُبَيْدٍ، يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ " أَنَا زَعِيمٌ لِمَنْ آمَنَ بِي وَأَسْلَمَ وَهَاجَرَ بِبَيْتٍ فِي رَبَضِ الْجَنَّةِ وَبِبَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ وَأَنَا زَعِيمٌ لِمَنْ آمَنَ بِي وَأَسْلَمَ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِبَيْتٍ فِي رَبَضِ الْجَنَّةِ وَبِبَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ وَبِبَيْتٍ فِي أَعْلَى غُرَفِ الْجَنَّةِ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَلَمْ يَدَعْ لِلْخَيْرِ مَطْلَبًا وَلاَ مِنَ الشَّرِّ مَهْرَبًا يَمُوتُ حَيْثُ شَاءَ أَنْ يَمُوتَ" [26]

މާނައީ: "ފަޟާލާ ބިން އުބައިދުގެ ރިވާޔަތުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ރަސޫލުﷲ ﷺ ހަދީޘްކުރައްވާތީ އަޑުއެއްސެވީމެވެ: "ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ އީމާންވެ އިސްލާމްވެ އަދި ހިޖުރަކުރާ މީހާއަށް ސުވަރުގޭގެ ވަށައިގެންވާ ރިޔާޟުލްޖަންނާތުން އަދި ސުވަރުގޭގެ މެދުތެރޭގައިން ގެއެއް ދެއްވުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ޟާމިންވެ ޒިންމާވަންނަވަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ އީމާންވެ އަދި އިސްލާމްވެ ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާމީހާއަށް ސުވަރުގޭގެ ވަށައިގެންވާ ރިޔާޟުލްޖަންނާތުގައި އަދި ސުވަރުގޭގެ މެދުތެރޭގައިންނާއި އަދި ސުވަރުގޭގެ އެންމެ މަތީގައިވާ ކޮޓަރިތަކުން ގެއެއްދެއްވުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ޟާމިންވެ ޒިންމާވަންނަވަމެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަންތައްކުރާ މީހާ ހެޔޮކަން ކުރުން ކަންތައްތަކުގެ މަގުގައިވެސް ދުރުނުކުރާ، އަދި ނުބައިކަންތަކުން ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިވެގެންވާ މީހާ، ފަދަ އެމީހާގެ މަރުވާން ބޭނުން ކޮންމެ ތަނެއްގައި މަރުވާހިނދަކަށެވެ."

ސައުވީސްވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ مَرَّ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِشِعْبٍ فِيهِ عُيَيْنَةٌ مِنْ مَاءٍ عَذْبَةٌ فَأَعْجَبَتْهُ لِطِيبِهَا فَقَالَ لَوِ اعْتَزَلْتُ النَّاسَ فَأَقَمْتُ فِي هَذَا الشِّعْبِ وَلَنْ أَفْعَلَ حَتَّى أَسْتَأْذِنَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم . فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ " لاَ تَفْعَلْ فَإِنَّ مَقَامَ أَحَدِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلاَتِهِ فِي بَيْتِهِ سَبْعِينَ عَامًا أَلاَ تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَيُدْخِلَكُمُ الْجَنَّةَ اغْزُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُوَاقَ نَاقَةٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ " [27]

---

[26] (رواه النسائي (3133) وابن حبان وصححه الألباني)

[27] (رواه الترمذي (1650) وصححه الترمذي والألباني)

މާނައީ: "އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ ރިވަޔާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ސަހާބީ ބޮޑުފުޅުންގެ ތެރެއިން ބޮޑުފުޅު (ދުވަހުބަދަށް ދިނުމުގައިވާ) ތިމަކާނުން އެތަނެއްގައި މިދުވަހު ފެނުނު ނަޖިސްއާ ތިޔަކާނުން ވަޅުލައިގަތެވެ. އަދި އޭގެ ރަނގަޅުކަމުގެ ސަލަވާތުން އެކަލޭގެފާނު ދެކިލައްވައިނީބާއެވެ. ދުން ދޭންނުވިއެވެ. މިސްކީނުން ދުވަސް މިތަނުގައި ވާހަކަ ހުރުވުން ނަމަވެސް ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ ރިވަޔާއިން ހުއްދަ ހުށަހަޅާފައިވާ ގޮތުގެ އެކަންކަން ހުއްޓުވާލެއްވިއެވެ. ދެން އެމީހުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ އަރިހަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ދެން ރަސޫލުﷲ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އެމީހުން ކަންތައް ނުކުރާށެވެ. ވަރަށް ހަމަހަމަކުރުން ވިސްނައިލެއްވުމުގެ މީހުން މިހެން ﷲގެ މަގުގައި (ޖިހާދުކުރުމުގައި) ވާ މަރުވުން، ވަގުތުގައި ހަލާކުވާ ބައެއްގެ ނަފްސުގެ މަތިވެރިކަން ދަސްކުރައްވާށެވެ. ﷲ ވިސްނައިލެއްވުމުގެ ފަރާތުން ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގަންނަވައެވެ. އަދި ސަލާމްގެ ވާހަކަތައް ވިސްނައިލެއްވުން ނުކުރާނެބާއެވެ؟ ﷲގެ މަގުގައި ވިސްނައިލެއްވުން ޖިހާދުކުރާމީހާއެވެ. ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މީހާ ހަމައެކަނި ދިވެހިއެއްގައި ޖިހާދުކުރާ މީހާގެ ހަމައެކަނި ސަލާމަތް ލިބިގެންވެއެވެ."

ފަންސަވީސް ވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ قَالَ: " لَنْ يَبْرَحَ هَذَا الدِّينُ قَائِمًا يُقَاتِلُ عَلَيْهِ عِصَابَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ" [28]

މާނައީ: ޖާބިރު ބިން ސަމުރާގެ ރިވަޔާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "މިދީން ޤާއިމުވެ ހުރުން ނުހުއްޓޭނެއެވެ. މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބައެއް (އެދީން ހިމާޔަތްކުރުމުގެ) މައްޗަށް ޖިހާދުކުރުން ދެމިގައި ޤިޔާމަތްޤާއިމުވާންދެން ދެމިހުންނާނެއެވެ."

ސައްބީސް ވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: " ثَلاَثَةٌ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ عَوْنُهُمُ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُكَاتَبُ الَّذِي يُرِيدُ الأَدَاءَ وَالنَّاكِحُ الَّذِي يُرِيدُ الْعَفَافَ " [29]

މާނައީ: އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ ރިވަޔާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.: "ތިންމީހުންގެ މައްޗަށް އެހީތެރިވުމަކީ ﷲގެ ޙައްޤެކެވެ. (އެއީ) ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މުޖާހިދެވެ. އަދި މިނިވަންވުމަށް އަގުދެއްކުމަށް ބޭނުންވާ (އާޒާދުވާ) އަޅުމީހާއެވެ. އަދި ޢިއްފަތްތެރިވުމަށްޓަކައި ކައިވެނިކުރާ މީހާއެވެ."

---

[28] (رواه مسلم (1922) في الصحيح)

[29] (رواه الترمذي (1655) والنسائي وصححه الترمذي والألباني.)

ހަތާވީސްވަނަ ޙަދީޘް.

عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال: قال رسول اللَّه صلى الله عليه وسلم: (مَنْ صَامَ يَوْماً فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعَّدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفاً). [30]

މާނައީ: "އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދްރީ ﷛ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ﷲގެ މަގުގައި(ޖިހާދުގެ މައިދާނުގައި) ރޯދަހިފައިފިމީހާގެ ކިބައިން އޭނާގެ މޫނު ހަތްދިހަ އަހަރުގެ ދުރުމިނުގެ ރާސްތާއަކުން ނަރަކައާއި ﷲ ދުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ."

ނޯޓް: މިޙަދީޘްގެ في سبيل الله ގެ މުރާދަކީ ޖިހާދުގެ ވާހަކައެވެ. ބައެއް ޙަދީޘް ޝަރަހަ ކުރެއްވި އިލްމުވެރިން އެއީ ﷲއަށްޓަކައި ކަމަށްވެސް ޝަރަހައިގައި މާނަކޮށްދީފައިވެއެވެ.

އަށާވީސްވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ " لاَ يَجْتَمِعُ كَافِرٌ وَقَاتِلُهُ فِي النَّارِ أَبَدًا" [31]

މާނައީ: "އަބޫ ހުރައިރާ ﷛ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ކާފިރަކާއި އަދި އެކާފިރު ގަތުލުކުރާ މީހާ ދުވަހަކުވެސް ނަރަކައިގައި ޖަމާނުވާނެއެވެ."

ނަވާވީސް ވަނަ ޙަދީޘް.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ "يُغْفَرُ لِلشَّهِيدِ كُلُّ ذَنْبٍ إِلاَّ الدَّيْنَ" [32]

މާނައީ: އަބްދުﷲ ބިން އަމްރު ބިން އަލްޢާޞްގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ޝަހީދުންނަށް ހުރިހާ ފާފައެއް ފުއްސެވޭނެއެވެ. ދަރަނި ފިޔަވައެވެ."

ތިރީސްވަނަ ޙަދީޘް.

عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِ يكَرِبَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– (لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللَّهِ سِتُّ خِصَالٍ يُغْفَرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دَفْعَةٍ وَيَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَيَأْمَنُ مِنَ الْفَزَعِ الأَكْبَرِ وَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ

---

[30] (متفق عليه: رواه البخاري (2840) ومسلم (1153) في الصحيحين)

[31] (رواه مسلم (1891) في الصحيح)

[32] (رواه مسلم (1886) في الصحيح)

تَاجُ الْوَقَارِ الْيَاقُوتَةُ مِنْهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَيُزَوَّجُ اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِينَ زَوْجَةً مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَيُشَفَّعُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَقَارِبِهِ) [33]

މާނައީ: މިޤްދާމް ބިން މަޢްދީކަރިބުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ބަޔާންކުރައްވައިފިއެވެ. "(ޖިހާދުގައި) ޝަހީދުވާ މީހަކަށް ﷲގެ ހަޟްރަތުގައި ހަކަމެއްވެއެވެ.. އޭނާގެ ފުރަތަމަ ލޭތިކެ ތިކިއެޅޭއިރު އޭނާގެ ފާފަ ފުއްސަވައެވެ. އަދި އޭނާގެ މަޤާމު ސުވަރުގެއިން ދައްކަވައެވެ. އަދި ކަށްވަޅުގެ ޢަޛާބުން މިންޖުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެންމެ ބޮޑު ބިރުވެރިކަމުން (ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ އުޅި ނަރަކާގެ ޢަޛާބު ނުވަތަ ނަރަކައަށް ހުރަސްއެޅުން ނުވަތަ އެނޫން މާނައެއްވެސް ޝަރަޙަކުރެވިފައިވެއެވެ) އަމާންވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ބޮލުގައި އިޙްތިރާމުގެ ތާޖެއް އަޅުވާނެއެވެ. އޭގައިވާ ޔާޤޫތެއް ދުނިޔެއާއި ދުނިޔޭގައި ވާ އެއްޗެހިތަކަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ބޮޑުލޯބޯ ޙޫރުލްޢީނުންގެ ތެރެއިން ހަތްދިހަދެ އަނބިން ކައިވެނިކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ހަތްދިހަ މީހުންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނެއެވެ."

ހިތްރިސްވަސް ބަދިޤޯ.

عن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضيَ الله عنهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَا يَجِدُ الشَّهِيدُ مِنْ مَسِّ الْقَتْلِ إِلَّا كَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ مَسَّ الْقَرْصَةِ) [34]

މާނައީ: "އަބޫ ހުރައިރާ ؓ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ބަޔާންކުރައްވައިފިއެވެ. "ޤިތާލުގައި މީހުންގެ ތެރެއިން މަރުވުމުގެ ގައިގައި ވިޔާދުވުން(ނުވަތަ ހިތްތަދު ދަތްއަޅާފުން) ތަދު އިހުސާސްވާ ފަދައިން ދެނުވި، ޝަހީދުވާ މީހާ މަރުވާ އިރު(މަރުގެ އެތިފަހުރުގައި) ތަދުނުވާނެއެވެ"

ނޯޓު: އިމާމު އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވިދާޅުވިއެވެ: "ޝަހީދުވާ މީހާއަށް ވިޔާދުވުން ތަދުވާ ފަދައިން ދެނުވި ތަދުނުވާ ރުއްޖެވެ. އަދި ޝަހީދުންގެ ގޮތުގައި މަރުވާ މީހާއަށް ހުރިހާ ބިރުވެރިކަމާއި ކަންކަމުގެ ތެރެއިން އިތުރުވާ މުސީބާތްތަކަށް މުސީބާތެއް ޝަހީދުން މަރުވުމުގައި ނުވެއެވެ. ތަންމަތީގައި މަރުވުމަށްވުރެ މިމަރު ބޮޑުމުސީބާތެއްކަމުގައި ކަންބޮޑުވާ މީހާއަކީ ކޮބާ ޖެހިލުންވެ. އަދި ކިއްއްހެއްޔެވެ؟ ޝަހީދުންގެ މަރަކީ އެންމެ ފަސޭހަވެގެންވާ މަރެވެ. އަދި އެންމެ މާތްވެގެންވާ އަދި އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ މަރެވެ." ރައުޟަތުލް މުޙިއްބީން: 194/2

އަދި ޝަރަޢާގައި ހިންގައި ކަނޑައެޅުން ބަދަލާ މިންވަރަށް ކަނޑައެޅިފައި ޖާގަތެއް ވެއެވެ.

[33] (رواه الترمذي (1663) وابن ماجه وصححه الترمذي والألباني)

[34] (رواه الترمذي (1668) والنسائي (3161) وصححه الترمذي وأحمد شاكر)

ތިރީސްދޮވަނަ ޙަދީޘް.

عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَا أَحَدٌ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَلَهُ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا الشَّهِيد يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا يَرَى مِنْ الْكَرَامَةِ) [35]

މާނައީ: "އަނަސް ބިން މާލިކް ﵁ ގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ސުވަރުގެއަށް ވަންނަ އެއްވެސް މީހަކު، އެއްކަލަވެސް ދުނިޔެއަށް ދުނިޔޭގައި ވާހާއެއްޗެއް (ބިމުގައިވި) ދިނުމުގެން ދުނިޔެއަށް އެނބުރި އައުމަށް ނުލަބާނެއެވެ. ޝަހީދުވާ މީހާ ފިޔަވައެވެ. ފަހެ ޝަހީދުވާމީހާ ދުނިޔެއަށް ދިހަފަހަރު އެނބުރި ޝަހީދުވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާއަށް (اللهގެ ކަރާމާތް) ފެނުނު ކަރާމާތެއްގެ ސަބަބުންނެވެ"

ނޯޓް: މިޙަދީޘްގެ ޝަރަހައިގައި އެއްސަރަބައިކަށުގައި ޖިހާދުގައި ޝަހީދުވުމަކީ ވަރަށް ފުރިހަމަ މަޤާމެއްކަމުގައި ބަޔާންވެއެވެ.

ތިރީސްތިންވަނަ ޙަދީޘް.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ " عَيْنَانِ لاَ تَمَسُّهُمَا النَّارُ عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ " [36]

މާނައީ: "އިބްނު ޢައްބާސް ﵁ ގެ ރިވާއިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް ވިދާޅުވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއެހީމެވެ: "ދެލޯއެއްގައި (ނަރަކައިގެ) އަލިފާން ނުބޭނާ ހުއްޓެވެ. (އެއީ) اللهއަށް ބިރުވެތިވުމުގެ ސަބަބުން ރޮއިފި ލޮލާއި، اللهގެ މަގުގައި ރޭގަނޑު (ޖިހާދުގައި) ފާރަވެރިވެގެން (ހޭލައިގެން) ހުރިލޯ"

ތިރީސް ހަތަރުވަނަ ޙަދީޘް.

عن عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ جَبْرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ "مَا اغْبَرَّتْ قَدَمَا عَبْدٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَمَسَّهُ النَّارُ". [37]

---

35 (متفق عليه: رواه البخاري (2817) ومسلم (1877) في الصحيحين)

36 (رواه الترمذي (1639) وصححه الترمذي والألباني)

37 (رواه البخاري (2811) في الصحيح)

މާނައީ: "އަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޖަބްރު ﵁ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: "ހަމަ ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުގައި އަޅެއްގެ ދެފައިތިލަ ހިރަފުސްވެއްޖެނަމަ، (އެދެފައިތިލައިގައި ނަރަކައިގެ) އަލިފާން ނުބެހޭ ކަމުގައެވެ"

ތިރީސްފަސްވަނަ ހަދިޔާ.

عَنْ خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: " مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كُتِبَتْ لَهُ بِسَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ " [38]

މާނައީ: "ޚުރައިމު ބިން ފާތިކު ﵁ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުގައި ޚަރަދުކޮށްފި މީހާގެ ބަދަލުގައި ހަތްސަތޭކަ ގުނައިގެ ބަދަލު (އަޖުރު) ލިޔެވޭނެ ކަމުގައެވެ"

ތިރީސް ހަވަނަ ހަދިޔާ.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضى الله عنه ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ " مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ نُودِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ يَا عَبْدَ اللَّهِ، هَذَا خَيْرٌ. فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلاَةِ دُعِيَ مِنْ باب الصَّلاَةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ باب الْجِهَادِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ باب الرَّيَّانِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ باب الصَّدَقَةِ ". فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ . رضى الله عنه . بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا عَلَى مَنْ دُعِيَ مِنْ تِلْكَ الأَبْوَابِ مِنْ ضَرُورَةٍ، فَهَلْ يُدْعَى أَحَدٌ مِنْ تِلْكَ الأَبْوَابِ كُلِّهَا قَالَ " نَعَمْ. وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ". [39]

މާނައީ: "އަބޫ ހުރައިރާ ﵁ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲ ގެ މަގުގައި (މުދަލުން) ދެއެއްޗެއް (ނުވަތަ ޖޯޑުކޮށް ދެތި) ޚަރަދުކޮށްފިމީހާ ސުވަރުގޭގެ ދޮރުތަކުގެތެރެއިން ނިދާ އިއްވޭނެއެވެ. އޭ ﷲ ގެ އަޅާއެވެ.(އަބްދުﷲއެވެ.) މިއީ ހެޔޮކަމެކެވެ. ފަހެ އެމީހަކީ ނަމާދުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ މީހެއްނަމަ އެމީހަކަށް ގޮވާލެވޭނީ ނަމާދުގެ ދޮރުތަކުންނެވެ. އަދި އެމީހަކީ ޖިހާދުގެ އަހުލުވެރިއެއްނަމަ އެމީހަކަށް ގޮވާލެވޭނީ ޖިހާދުގެ ދޮރުތަކުންނެވެ. އަދި އެމީހަކީ ރޯދައިގެ އަހުލުވެރިއެއްނަމަ އެމީހަކަށް ގޮވާލެވޭނީ ރައްޔާނު ކިޔާ (ރޯދަވެރިންގެ) ދޮރުތަކުންނެވެ. އަދި އެމީހަކީ ސަދަގާތްތެރި އަހުލުވެރިއެއްނަމަ އެމީހަކަށް ގޮވާލެވޭނީ ސަދަގާތުގެ ދޮރުތަކުންނެވެ." ފަހެ އަބޫބަކުރު ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ ރަސޫލުﷲއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅާއި ބައްޕަފުޅު ކަލޭގެފާނަށް ފިދާވެއެވެ. މިދޮރުތަކުގެތެރެއިން ގޮވާލެވޭ މީހަކަށް އެއްވެސް (ޟަރޫރާ) ބާކީވޭތޯ (ނުވަތަ ދަތިއުނދަގުލެއް ކަނޑައެޅިފައި)

---

38 (رواه الترمذي (1625) والنسائي (3186) وصححه الترمذي والألباني)

39 (متفق عليه: رواه البخاري (1897) ومسلم (1027) في الصحيحين)

އުމުރުގެ މަސައްކަތް ނުވެއެވެ. އެހެނީ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކަށް އެއްވެސް މީހަކަށް ގޮތްތަކެއްނެތެވެ؟" ދެން ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އާނއެކެވެ. އެބައިމީހުންގެ ބޮޑުގައި ކަލާގުގެ ވާނެކަމަށް ދިމަސްކަށްގޮތް އުއްމީދުކުރައްވައެވެ."

ހަދީޘް ހަތްވަނަ ބަޔާން.

عن زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ الجهنى رضى الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: "مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا، وَمَنْ خَلَفَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا". [40]

މާނައީ: "ޒައިދު ބިން ޚާލިދު އަލްޖުހަނީ رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިޔާ ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ (ހަނގުރާމަކުރާ މީހަކު) ތައްޔާރުކޮށްދީފިމީހާ ތިޔާ ހަމަކަށަވަރުން ޖިހާދުކޮށްފިއެވެ. އަދި ﷲގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ އަހުލުން ހެޔޮގޮތުގައި ބެލެހެއްޓިމީހާ ތިޔާ ޖިހާދުކޮށްފިއެވެ."

ހަދީޘް އަށްވަނަ ބަޔާން.

عَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: "حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلُفُ رَجُلاً مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِى أَهْلِهِ فَيَخُونُهُ فِيهِمْ إِلاَّ وُقِفَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَأْخُذُ مِنْ عَمَلِهِ مَا شَاءَ فَمَا ظَنُّكُمْ." [41]

މާނައީ: ބުރައިދާ رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "މުޖާހިދުންގެ އަނބިން ޖިހާދަށް ނުދާ ތިބޭ މީހުންގެ މައްޗަށް ހުރުމަތްތެރި(ޙަރާމް)ވުމުގައި އެބައިމީހުންގެ މަންމައިން ފަދައެވެ. ޖިހާދަށް ނުދާ ތިބޭ ހުރިހާ މީހަކު މުޖާހިދެއްގެ އަހުލުވެރިން (އަނބިދަރިން ފަދަ) ބަލަން ހަވާލުވެގެން ތިބެފައި ޚިޔާނާތްތެރިވެއްޖެނަމަ، ޤިޔާމަތް ދުވަހު (ﷲ އެމުޖާހިދު) ކުރިމައްޗަށް އެމީހަކު ގެންނަވާނެއެވެ. (އެމުޖާހިދު، ޚިޔާނާތްތެރިވިމީހާގެ) ހެޔޮ އަމަލުތަކުން ބޭނުން ހިސާބަށް ނަގައެވެ. (އަދި އެއްވެސް ހެޔޮ އަމަލެއް ނުނަގާ ދޫކޮށްލާނެ ކަމަށް) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހީވަނީ ކިހިނެއް؟"

ހަދީޘްނުވަވަނަ ބަޔާން.

عن جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضى الله عنهما قَالَ، قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم "الْحَرْبُ خُدْعَةٌ ". [42]

---

[40] (متفق عليه: رواه البخاري (2843) ومسلم(1895) في الصحيحين)

[41] (رواه مسلم(1897) في الصحيح)

[42] (متفق عليه: رواه البخاري (3030) ومسلم (1739) في الصحيحين)

މާނައަކީ: ޢަބްދު ބިން ޢަބްދުﷲ رضي الله عنهما ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ:
"ހަނގުރާމައަކީ މަކަރުކަމެވެ."

ސާޅީސްވަނަ ހަދީޘް.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ رَجُلاً، قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ائْذَنْ لِي فِي السِّيَاحَةِ . قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم " إِنَّ سِيَاحَةَ أُمَّتِي الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى". [43]

މާނައީ: އަބޫ އުމާމާ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މީހަކު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ ރަސޫލުﷲއެވެ. ސިޔާޙަތްކުރުމަށް ދަތުރުތެރިވުމަށް(ފަތުރުވެރިވުމަށް) ހުއްދަދެއްވާށެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ.
"ސިޔާޙަތްކުރުމުގެ އުއްމަތުގެ ފަތުރުވެރިކަމަކީ ﷲ تعالى ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ."

އެކާޅީސްވަނަ ހަދީޘް.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ " إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعِينَةِ وَأَخَذْتُمْ أَذْنَابَ الْبَقَرِ وَرَضِيتُمْ بِالزَّرْعِ وَتَرَكْتُمُ الْجِهَادَ سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلاًّ لاَ يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ " [44]

މާނައީ: "އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުން ޢީނާގެ(ރިބާގެ ވިޔަފާރިއެއް، އެއްޗެއް ވިއްކާފައި އެއަށްވުރެ ކުޑައަގެއްގައި ވިއްކިމީހާގެ އަތުން ގަތުން) ވިޔަފާރިކަން ކުރާ، އަދި ގެރިގެ ނިގޫފަތް ހިފައި(އެބަހީ ދަނޑުވެރިކަމަށް ފަސޭހަ ގޮތަކަށްޓަކައި) އަދި ދަނޑުވެރިކަމަށް ރުހި އަދި ޖިހާދު ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، ﷲ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ނިކަމެތިކަން ވެރިކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށް ރުޖޫޢަވެއްޖައުމަކު ދާންދެން އެކަން ނުފިލުއްވާނޭ ކަމުގައެވެ"

ޝަރަޙަ: މިހަދީޘްގައި ޖިހާދު ދޫކޮށްލައިފިނަމަ އެބައިމީހުން އަވަސް ދީން ދޫކޮށްލައިފައިވާކަން އެބަހީ ދީނުގެ ސަބަބު ހިފަހައްޓާ ސަބަބު މަޢުލޫމު ދޫކޮށްލައިފައިވާކަން އެނގެއެވެ. އެފަދައިން ހަދީޘްގައި ޖިހާދުދޫކޮށްލައި އަވަސް ހަމައެކަނި ދޫކޮށްލިކަމަށްޓަކައި އެކަށީގެނެވެ. އަދި އެކަމަށް އިސްކަންދިނުން ދުނިޔޭ ހުރި އަދި އެކަމަށް މަގުފުރުން ކަމަށް ބުނެފުން އެބައިމީހުންނާ ހަމައެކަނި މީހުންގެ ނަބައިކަމުގެ ބާރުކަމާއި އަދި އެބައިމީހުން ﷲގެ ދީނާ ދުރަށް ގެންދިއުމާ މިންވަރު ނިކަން ވަޒަންކޮށްފައިވާނެއެވެ. މަތީގައި އިސްވެ ދިޔަ ހަދީޘްތަކުގައި މުއްމިނުންގައި ޖިހާދުގައި ޖެހެންދެން މުއްމިނުން ޖިހާދުކުރަމުންދާކަމާ އެބައިމީހުންނަކީ ނަޞްރާ ލިބިގެންވާ ބާރުގަދަ ފިނަގެއްޖެއެވެ. ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

[43] (رواه أبوداود (2486) وصححه الألباني)

[44] (رواه أبو داود (3462) وصححه الألباني.)

(وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا)[45]

މާނައީ: "ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރި މީހުން (ދަންނާށެވެ) ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުތަކަށް މަގު ދައްކަވާހުށީމެވެ."

ފަހެ اللهގެ ހިދާޔަތަށް އަދި ނަޞްރަށް މީސްތަކުން ހޯދުމަށް އެދޭމީހާއަށްވާނީ މުޖާހަދާގައިވާ ފަދައިން އަމަލުކުރުމެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "އިބްނު މުބާރަކު އަދި އަޙްމަދު ބިން ބަނދަރު އަރިފުސް އުޅެން ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަމަކާއި ގުޅޭ މީސްތަކުން ޚިޔާލުތަފާތުވެއްޖެނަމަ، ޖިހާދުގެ މައިދާނުގައިވާ މީހުން ވަނީ ކޮންގޮތަކަށްކަމާ ބަލާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ޙައްޤުވަނީ އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައެވެ. ސަބަބަކީ الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا)

މާނައީ: "ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރި މީހުން (ދަންނާށެވެ) ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުތަކަށް މަގު ދައްކަވާހުށީމެވެ." "

މިއާ ހިސާބުން މިފޮތް ޚަތިމް ނިމުނީއެވެ.

الحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات.

والله أعلم وصلى الله وسلم على محمد وآله وصحبه أجمعين.

27 ربيع الأول 1443هـ

1 ނޮވެމްބަރ 2021م

45 سورة العنكبوت: 69